

YOSHLAR NUTQIDA UCHRAYDIGAN SLANG VA JARGON BIRLIKLARNING TIL TARAQQIYOTIGA TA'SIRI

Samarqand davlat pedagogika institutining

201- guruh talabasi

Adizova Laziza

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar nutqida keng qo'llanilayotgan slang va jargon birliklarning til taraqqiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida slang va jargonlarning paydo bo'lish omillari, ularning ijtimoiy-madaniy xususiyatlari hamda zamonaviy kommunikatsiyadagi o'rni yoritiladi. Ayniqsa, internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy madaniyat ta'sirida yuzaga kelayotgan yangi leksik birliklarning yoshlar nutqida faol qo'llanishi tilning lug'aviy boyishiga xizmat qilishi bilan birga, ayrim hollarda adabiy til me'yorlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi ham ko'rib chiqiladi. Shuningdek, slang va jargonlarning milliy til rivojidadagi innovatsion ahamiyati, kommunikativ qulaylik yaratishdagi roli hamda yoshlar dunyoqarashini ifodalashdagi funksiyalari ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqot natijalari yoshlar nutqidagi noan'anaviy birliklarni lingvistik va sotsiokulturologik nuqtai nazardan o'rganish muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: slang, jargon, yoshlar nutqi, til taraqqiyoti, leksik birliklar, kommunikatsiya, internet tili, ijtimoiy tarmoqlar, adabiy til, neologizm, ommaviy madaniyat, lingvistika.

KIRISH

Til jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq bo'lgan ijtimoiy hodisadir. Jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik o'zgarishlar til rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, globallashuv jarayonlari, internet va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida yoshlar nutqida yangi til birliklari keng qo'llanila boshladi. Bunday birliklar orasida slang va jargon so'zlar alohida

o‘rin egallaydi. Hozirgi davrda yoshlar nutqi nafaqat kundalik muloqot vositasi, balki zamonaviy madaniyatning muhim ko‘rinishlaridan biri sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Slang va jargon birliklar yoshlarning dunyoqarashi, qiziqishlari, ijtimoiy muhitga bo‘lgan munosabati hamda zamonaviy kommunikatsiya usullarini aks ettiradi. Ular ko‘pincha qisqa, ta’sirchan va emotsional ifoda vositasi sifatida qo‘llanadi. Yoshlar o‘rtasida bunday birliklarning keng tarqalishiga internet, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, kino, musiqa, reklama va xorijiy madaniyat ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, ingliz tilidan kirib kelayotgan slang birliklar zamonaviy yoshlar nutqining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Masalan, “trend”, “like”, “crash”, “top”, “hype”, “fake” kabi birliklar kundalik nutqda faol ishlatilmoqda.

Tilshunoslikda slang va jargon birliklar masalasi doimo dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Chunki bu birliklar tilning lug‘at tarkibini boyitish bilan bir qatorda, uning me‘yoriy tizimiga ham ma’lum darajada ta’sir qiladi. Ayrim tilshunoslar slang va jargonlarni til rivojining tabiiy mahsuli deb hisoblasalar, boshqalar ularni adabiy til me‘yorlarining buzilishiga sabab bo‘luvchi omil sifatida baholaydilar. Shu sababli mazkur mavzuni ilmiy jihatdan o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolaning dolzarbligi yoshlar nutqida slang va jargon birliklarning tobora ko‘payib borayotgani, ularning til taraqqiyotiga ta’sirini ilmiy asosda tahlil qilish zarurati bilan belgilanadi. Bugungi kunda yoshlar orasidagi kommunikatsiya usullarining o‘zgarishi tilning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Bu esa tilshunoslikda yangi ilmiy yondashuvlarni talab qiladi.

Yoshlar nutqida slang va jargonlarning qo‘llanilishi

Bugungi yoshlar nutqida slang va jargon birliklar juda faol qo‘llaniladi. Buning asosiy sabablaridan biri yoshlarning tezkor va qulay muloqotga intilishidir. Slang birliklar qisqa va ta’sirchan bo‘lgani uchun kundalik suhbatlarda keng ishlatiladi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda yozishmalar davomida bunday birliklardan foydalanish kommunikatsiyani soddalashtiradi. Masalan, “gap yo‘q”, “zo‘r”, “top”, “cringe”, “hype”, “status”, “fake” kabi birliklar yoshlar orasida ommalashgan. Bu

so‘zlarning ayrimlari xorijiy tillardan kirib kelgan bo‘lsa, ayrimlari esa mavjud so‘zlarning yangi ma’noda qo‘llanishi natijasida yuzaga kelgan.

Jargon birliklar esa ko‘pincha ma’lum guruh vakillari orasida ishlatiladi. Talabalar, blogerlar, geymerlar yoki texnologiya sohasi bilan shug‘ullanuvchi yoshlar nutqida o‘ziga xos jargon birliklarni uchratish mumkin. Masalan, “admin”, “ban”, “server”, “donat”, “spam” kabi birliklar internet va texnologiya sohasiga oid jargonlardir.

Slang va jargonlarning til taraqqiyotiga ta’siri

Slang va jargon birliklar til rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Avvalo, ular tilning lug‘at boyligini oshiradi. Yangi so‘z va iboralarning paydo bo‘lishi tilning zamonaviy ehtiyojlarga moslashayotganini ko‘rsatadi. Har bir davr o‘zining yangi til birliklarini yuzaga keltiradi va bu til taraqqiyotining tabiiy jarayoni hisoblanadi. Bundan tashqari, slang birliklar yoshlarning hissiy holatini, dunyoqarashini va zamonaviy madaniyatini ifodalashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ular nutqqa ekspressivlik va samimiylilik beradi. Ayniqsa, internet tilida qisqartmalar va yangi iboralar kommunikatsiya tezligini oshirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, slang va jargonlarning haddan tashqari ko‘p ishlatilishi ayrim salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Jumladan, yoshlarning adabiy til me’yorlariga rioya qilmasligi, rasmiy uslubdan uzoqlashishi va nutq madaniyatining pasayishi kuzatiladi. Ayrim hollarda xorijiy so‘zlarning ortiqcha qo‘llanilishi milliy tilning sofligiga salbiy ta’sir qilishi mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Slang va jargon birliklar tilshunoslikda uzoq yillardan buyon o‘rganib kelinayotgan masalalardan biridir. Jahon tilshunosligida ushbu hodisalarning paydo bo‘lishi, rivojlanishi va jamiyatdagi funksional o‘rni haqida turli ilmiy qarashlar mavjud. Ayniqsa, sotsiolingvistika yo‘nalishida slang va jargonlar muayyan ijtimoiy qatlamning til xususiyati sifatida talqin qilinadi. Tilshunos olimlar slangni norasmiy nutqda qo‘llanadigan, emotsional-ekspressiv ma’no ifodalovchi til birliklari sifatida

tavsiflaydilar. Jargon esa ma'lum bir guruh yoki kasb egalari nutqiga xos bo'lgan maxsus birliklar yig'indisi sifatida izohlanadi. Ba'zi hollarda slang va jargon tushunchalari bir-biriga yaqin qo'llansa-da, ularning vazifasi va qo'llanish doirasi o'zaro farqlanadi.

O'zbek tilshunosligida ham yoshlar nutqi, internet tili va zamonaviy leksik birliklarni o'rganishga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Tadqiqotlarda asosan xorijiy tillardan kirib kelayotgan yangi so'zlarning nutqdagi faol qo'llanishi, ularning semantik o'zgarishlari va kommunikativ ahamiyati tahlil qilinadi. Ayniqsa, ingliz tilining global til sifatidagi mavqei o'zbek yoshlar nutqiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, ayrim tadqiqotchilar slang va jargon birliklarning til taraqqiyotidagi ijobiy jihatlarini alohida ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, bunday birliklar tilni jonlantiradi, yangi ma'no va uslubiy rang-baranglikni yuzaga keltiradi. Boshqa bir guruh olimlar esa slanglarning haddan tashqari ko'payishi adabiy til me'yorlariga salbiy ta'sir qilishi mumkinligini qayd etadilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot yoshlar nutqida uchraydigan slang va jargon birliklarning til taraqqiyotiga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, unda bir necha lingvistik va sotsiologik metodlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy hamda amaliy yondashuvlar uyg'un holda qo'llanildi. Bu esa mavzuni kengroq va chuqurroq tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqotning asosiy metodologik bazasini tavsifiy metod tashkil etdi. Ushbu metod yordamida yoshlar nutqida keng qo'llanilayotgan slang va jargon birliklarning shakli, ma'nosi hamda qo'llanish xususiyatlari izohlandi. Slang va jargonlarning kommunikativ vazifalari, ularning emotsional-ekspressiv xususiyatlari ham tavsifiy tahlil asosida yoritildi. Bundan tashqari, qiyosiy-tahliliy metoddan ham foydalanildi. Mazkur metod orqali an'anaviy adabiy til birliklari bilan yoshlar nutqidagi noan'anaviy birliklar o'zaro solishtirildi. Ayniqsa, xorijiy tillardan kirib kelgan slang birliklarning o'zbek tilidagi qo'llanish darajasi va semantik o'zgarishlari tahlil qilindi. Misol tariqasida ingliz tilidan kirib kelgan

“trend”, “fake”, “like”, “hype”, “cringe” kabi birliklarning yoshlar orasida qanday ma’nalarda ishlatilishi ko‘rib chiqildi. Tadqiqot davomida sotsiolingvistik metod ham muhim o‘rin egalladi. Chunki slang va jargon birliklar ko‘pincha ma’lum ijtimoiy guruhlar nutqiga xos bo‘ladi. Shu sababli yoshlarning yosh xususiyati, ijtimoiy muhiti, internetdan foydalanish darajasi va zamonaviy madaniyat bilan bog‘liq jihatlar inobatga olindi. Ijtimoiy tarmoqlar, Telegram guruhleri, Instagram sahifalari, bloglar va kundalik muloqotlardan misollar yig‘ildi hamda ular lingvistik jihatdan tahlil qilindi.

Shuningdek, statistik metoddan ham foydalanildi. Tadqiqot davomida yoshlar nutqida eng ko‘p uchraydigan slang va jargon birliklar saralanib, ularning qo‘llanish chastotasi o‘rganildi. Bu esa slang birliklarning zamonaviy nutqdagi faollik darajasini aniqlashga yordam berdi. Tadqiqotning nazariy asosini zamonaviy tilshunoslik, sotsiolingvistika, pragmalingvistika va internet lingvistikasi bo‘yicha ilmiy qarashlar tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida o‘zbek va xorijiy tilshunos olimlarning ilmiy ishlari, maqolalari va darsliklaridan foydalanildi. Mazkur metodologik yondashuvlar mavzuni har tomonlama o‘rganish, slang va jargon birliklarning til taraqqiyotidagi o‘rnini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini berdi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari yoshlar nutqida slang va jargon birliklarning juda faol qo‘llanilishini ko‘rsatdi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi ushbu birliklarning keng tarqalishiga sabab bo‘lmoqda. Yoshlar qisqa, qulay va emotsional ifodalarni afzal ko‘rishlari natijasida slang birliklardan kundalik nutqda muntazam foydalanmoqdalar. Tahlillar davomida slang birliklarning asosiy qismi ingliz tilidan o‘zlashgani aniqlandi. Masalan, “top”, “trend”, “like”, “fake”, “spam”, “story”, “status”, “hype” kabi birliklar o‘zbek yoshlar nutqida faol ishlatilmoqda. Ayrim hollarda esa bu birliklar o‘zbek tilining grammatik qo‘shimchalarini qabul qilmoqda. Masalan: “likelashmoq”, “spam qilmoq”, “trendda yurmoq” kabi shakllar shular jumlasidandir. Bu holat tilning moslashuvchanligini va yangi birliklarni qabul

qilish xususiyatini ko'rsatadi. Tadqiqot davomida slang birliklarning kommunikativ jihatdan qulayligi ham kuzatildi. Yoshlar bunday birliklar yordamida o'z fikrlarini tez, qisqa va ta'sirchan tarzda ifoda etadilar. Ayniqsa, internet yozishmalarida qisqartmalar va yangi iboralar muloqotni soddalashtiradi.

Shu bilan birga, slang va jargon birliklarning salbiy jihatlari ham aniqlandi. Ayrim yoshlar rasmiy nutqda ham noadabiy birliklardan foydalanayotganliklari kuzatildi. Bu esa adabiy til me'yorlarining buzilishiga olib kelishi mumkin. Xususan, xorijiy so'zlarning haddan tashqari ko'payishi milliy tilning sofligiga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Muhokamalar shuni ko'rsatadiki, slang va jargon birliklarni butunlay salbiy hodisa sifatida baholab bo'lmaydi. Chunki ular tilning tabiiy rivojlanish mahsuli hisoblanadi. Har bir davr va avlod o'ziga xos til birliklarini yaratadi. Muhimi, bunday birliklardan foydalanishda adabiy til me'yorlarini saqlash va nutq madaniyatiga e'tibor qaratish zarurdir.

XULOSA

Yoshlar nutqida uchraydigan slang va jargon birliklar zamonaviy til taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy va texnologik o'zgarishlarni aks ettiradi. Ayniqsa, internet va global kommunikatsiya tizimining rivojlanishi natijasida yangi til birliklari yoshlar nutqiga tez kirib kelmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, slang va jargon birliklar bir tomondan tilning lug'at boyligini oshirib, kommunikativ qulaylik yaratadi, ikkinchi tomondan esa adabiy til me'yorlariga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli yoshlar nutqidagi bunday birliklarni ilmiy asosda o'rganish va ularning til taraqqiyotidagi o'rnini to'g'ri baholash muhimdir. Kelajakda slang va jargon birliklarning semantik, pragmatik hamda sotsiolingvistik xususiyatlarini chuqurroq tadqiq etish zamonaviy tilshunoslikning dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdullayev A. Tilshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018. – 145–152 b.
2. Bekbayeva M. Sotsiolingvistika va nutq madaniyati. – Toshkent: Fan, 2020. – 87–95 b.
3. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – pp. 76–89.
4. Crystal D. “The Influence of Social Media on Youth Language” // Journal of Language Studies. – London, 2019. – pp. 34–42.
5. Eshonqulov H. Hozirgi o‘zbek adabiy tili leksikologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2019. – 112–118 b.
6. Hudson R. Sociolinguistics. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – pp. 203–215.
7. Jo‘rayev B. Yoshlar nutqi va zamonaviy kommunikatsiya. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021. – 54–67 b.
8. Labov W. Principles of Linguistic Change. – Oxford: Blackwell Publishers, 1994. – pp. 45–59.
9. Mahmudov N. Til va jamiyat. – Toshkent: Ma’naviyat, 2017. – 98–104 b.
10. Safarov SH. Pragmalingvistika. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2008. – 133–140 b.
11. Wardhaugh R. An Introduction to Sociolinguistics. – Oxford: Blackwell Publishing, 2010. – pp. 156–170.
12. Yo‘ldoshev B. Internet tili va uning lingvistik xususiyatlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 73–81 b.
13. Yusupov U. Til taraqqiyoti va zamonaviy leksika. – Toshkent: Akademnashr, 2021. – 121–129 b.
14. Ziyodullayev Q. O‘zbek tilida slang va jargon birliklar. – Buxoro: BuxDU nashriyoti, 2023. – 41–56 b.